

Олександр Мозолєв

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В ПОЛЬЩІ

У статті автор здійснив аналіз змісту основ державної політики розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту в Польщі. Розкрито стратегічну мету та пріоритетні напрями державної політики розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сфера фізичної культури і спорту в системі освіти Польщі характеризується ґрунтовно розробленими організаційними та нормативно-правовими засадами. Наукові теоретичні основи державної політики виступають невід'ємною складовою та вихідним базисом для визначення шляхів та напрямів розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту, утворюють науково-теоретичне підґрунтя для практичної реалізації завдань освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розгляд та вирішення проблеми. Польський досвід управління розвитком освіти вивчали А. В. Василюк, Я. Р. Гречка, Л. М. Гриневич, І. М. Даценко, О. В. Карпенко та інші.

Проблеми навчання фізичному вихованню в закладах освіти Польщі розглядали С. А. Вавренюк, В. Р. Пасічник, Л. П. Сергієнко, В. М. Лишевська, А. Б. Мандюк, Б. М. Мицман та інші.

Однак розгляд основ державної політики розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі не знайшли свого відображення в сучасних науково-педагогічних дослідженнях.

Мета статті – аналіз змісту державної політики розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту в Польщі.

У нашому дослідженні розвиток освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі розглядається з позицій системного підходу, як соціально-виховна система розвитку особистості, що має свою структуру й механізми управління. Системний підхід – це сукупність методологічних принципів і положень, які дають змогу всебічно розглядати систему як одне ціле з узгодженим функціонуванням усіх її елементів.

Поняття "освіта" як основне в педагогіці, визначає В. Sliwerski. Він вказує, що "освіта – це цілеспрямований процес багатомірних дій, спрямованих на виховання й навчання окремих осіб або певних соціальних груп населення" [7, с. 905]. Він зазначає, що "освіта здійснює

вплив на всі сфери життя й діяльності суспільства, впливає на прогрес і розвиток людської цивілізації. У подальших дослідженнях В. Sliwerski вказує на те, що освіта має особисту цінність для кожної людини, вона дозволяє розвинути власні здібності особистості, набути нові знання, реалізувати свої бажання і спроможності, досягти певного соціального статусу [8].

У педагогіці фізичної культури Польщі визначають два напрями освіти: "фізична освіта" й "олімпійська освіта". Фізична освіта – навмисна передача знань та інтелектуальних цінностей від покоління до покоління з метою збереження здоров'я, покращення функціональних спроможностей організму та розвитку фізичних здібностей. J. Bielski зауважує, що фізична освіта була названа "фізичним вихованням" хоч і не в повної мірі відповідає предмету вивчення. Вона відображала два головних процеси: корекцію фігури засобами фізичного вдосконалення і дбайливим ставленням до свого тіла. Таким чином, фізична освіта об'єднує два процеси: фізичне навчання і фізичне виховання [1]. J. Nowosięn звертає увагу на те, що фізична освіта в традиційному розумінні виконує функції фізичного виховання. Вона розглядає питання мотивації, компенсації, адаптації і корекції в фізичному вихованні, яке на сучасному етапі набуває більш широкого розуміння [5, с. 19].

У вивченні проблематики олімпійської освіти, за визначенням J. Lipiec, можливо визначити два напрями навчання: перший стосується використання олімпійського спорту і його правил для розвитку і виховання сучасної людини, другий напрям стосується застосування цінностей олімпійського руху в різноманітних його формах і якостях до свідомого використання і навчання на різних етапах отримання освіти спортсмена, тренера, лікаря, організатора, журналіста, уболівальника. Олімпійська освіта в подальшому буде мати важливе місце в європейській інтеграції як частина культури різних народів і національностей. Завдяки вмінню використовувати універсальні вартості спорту і їх позитивному застосуванню в інших сферах життя, можливий вплив на покращення процесів європейської інтеграції, життя в спокої і толерантності, повага до вільного вибору [4, с. 103].

Найбільш важливим документом для розвитку сфери фізичної культури і спорту є закон "Про фізичну культуру" від 18. 01. 1996 р. [10]. У ньому визначено мету фізичної культури і шляхи її впровадження в суспільне життя поляків, надано визначення ключових понять фізичної культури і спорту. Встановлено завдання державних і місцевих органів влади з розвитку фізичної культури, фізичного виховання, спорту, рекреації і реабілітації, підготовки фахівців фізичної культури, визначено вимоги, що стосуються дотримання заходів безпеки під час проведення заходів із фізичної культури.

Аналіз науково-педагогічної літератури, спеціальної літератури з фізичної культури і спорту, наукових публікацій свідчить, що польські науковці не формулюють чіткого визначення поняття "сфера фізичної культури і спорту". Водночас достатньо широко розкривають її різні сторони, як-от: фізична культура, фізичне виховання, спорт, рекреація, реабілітація, тощо. Функціональне призначення "сфери фізичної культури і спорту" полягає у вирішенні ключових завдань збереження здоров'я, покращення самовідчуття, організації дозвілля, проведення занять із різноманітних видів спорту, розвитку функціональних і фізичних можливостей людини, проведення заходів активного відпочинку та рекреації, спортивно-масових заходів та змагань.

Поняття "сфера фізичної культури і спорту" відображає упорядковану діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, окремих організацій, навчальних закладів та громадян, що здійснюють цілеспрямовану діяльність із метою розвитку фізичної культури і спорту в інтересах суспільства й окремих груп людей. Вона передбачає широке залучення до процесу розвитку фізичної культури і спорту громадських організацій, асоціацій, об'єднань, спілок. Серед них можна виокремити: *Uczniowski klub sportowy* (учнівський спортивний клуб); асоціацію *Polski związek sportowy* (Польський спортивний союз); *Akademicki związek sportowy* (Академічний спортивний союз), *Szkolny związek sportowy* (Шкільний спортивний союз).

Фізична культура і спорт, як соціально-культурне явище, представляє собою окрему сферу діяльності людей і суспільства. З розвитком соціально-економічних відносин вона набуває все більш вагомого значення для держави, спільноти, окремих осіб. Науковці різних країн світу відзначають, що розвиток цивілізації, покращення умов життя і праці, вдосконалення інфраструктури, можливості доступу до різноманітної інформаційної мережі, мають позитивний вплив на розвиток людства, водночас констатують зменшення рухової активності людини, зростання рівня захворювань, появи зайвої ваги тощо. Для усунення негативних явищ виникає необхідність перегляду теоретичних, організаційних, змістовних, методичних засад організації фізичної культури і спорту населення, проведення цілеспрямованої освітньої діяльності з цих питань.

На думку науковців [3; 6; 11], одним із пріоритетних напрямків розв'язання цих проблем є питання, пов'язані з переосмисленням ролі та місця держави, місцевого самоврядування, громадських організацій та установ у розвитку та підвищенні ефективності діяльності сфери фізичної культури і спорту. Не викликає сумнівів, що рівень розвитку сфери фізичної культури і спорту знаходиться у прямій залежності від організаційної роботи управлінського апарату. Своєю діяльністю він

спрямовує на розвиток фізичної культури і спорту завдяки взаємодії і чіткому розмежуванню повноважень державних органів влади, впровадженню державної політики розбудови сфери фізичної культури і спорту, визначення місця і ролі громадських організацій у цих процесах. Сучасний етап розвитку сфери фізичної культури і спорту в Польщі характеризується переглядом стандартів навчання і приведення їх до загальноєвропейських та світових вимог, приєднанням до низки міжнародних документів та участі у міжнародних програмах з розвитку сфери фізичної культури і спорту.

Важливою передумовою ефективного управління сферою фізичної культури і спорту є розробка і впровадження науково обґрунтованої державної політики, яка має відповідати сучасним реаліям розвитку країни і суспільства, задовольняти потреби людей. Науково обґрунтована державна політика розвитку сфери фізичної культури і спорту передбачає спрямування роботи виконавчих органів влади на:

- забезпечення рівних можливостей населення країни займатися фізичною культурою і спортом;
- розвиток дитячого та юнацького спорту, створення умов для максимальної реалізації здібностей;
- популяризацію спорту і здорового способу життя;
- створення умов для забезпечення оптимальної рухової активності кожної людини впродовж усього життя;
- розвиток і вдосконалення навчально-тренувальної бази для занять фізичною культурою і спортом;
- здійснення наукового підходу до організації і проведення спортивних, рекреаційних і оздоровчих заходів;
- сприяння соціальному, біологічному та психічному благополуччю населення країни;
- проведення заходів із поліпшення стану здоров'я мешканців, профілактики захворювань, фізичної рекреації та туризму;
- розвиток спорту вищих досягнень, підтримку кращих спортсменів держави, популяризація їхніх досягнень;
- підвищення авторитету держави у світовому спортивному русі;
- створення необхідних умов для занять фізичною культурою і спортом осіб з особливими потребами;
- задоволення видовищних та розважально-емоційних запитів населення;
- кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту [3].

Державна політика розвитку сфери фізичної культури і спорту в Польщі спрямована на залучення всіх верств населення до регулярних занять спортом, туризмом, активними видами рекреації, розвитку

олімпійського руху, підтримку фізкультурно-оздоровчої роботи серед осіб з особливими потребами і передбачає вирішення наступних завдань [2]:

- розвиток мотивації фізичного вдосконалення і рухової активності населення країни, формування національних традицій догляду за станом власного здоров'я та ведення здорового способу життя;
- впровадження науково обґрунтованих систем занять фізичною культурою і спортом;
- переважний розвиток фізичного виховання і спорту серед дітей і молоді, залучення їх до регулярних занять різноманітними формами фізичної культури;
- удосконалення системи спортивного відбору обдарованої молоді, створення умов для розкриття особистих здібностей спортсменів;
- розвиток системи підготовки спортсменів вищої спортивної майстерності, формування національних збірних команд, створення їм необхідних умов для тренування і відновлення;
- подальший розвиток спортивних клубів, особливо в системі закладів освіти, сприяння залученню максимальної кількості учнів і студентів до занять у секціях спортивних клубів навчальних закладів;
- удосконалення нормативно-правової бази діяльності в сфері фізичної культури і спорту;
- поєднання зусиль державних, регіональних і місцевих органів влади з розвитку інфраструктури фізкультурно-спортивної і оздоровчої матеріальної бази;
- розробка й запровадження системи ефективного фінансового, матеріально-технічного і кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту.

Державна політика розвитку фізичної культури і спорту в Польщі закладена в програмі "Стратегія розвитку спорту в Польщі до 2015" року" [11]. У документі підкреслювалось, що "у сучасному світі визначення фізичної активності індивідів, груп і організацій у різних формах і для різних цілей використовує одного поняття – спорт". У сенсі цього документа спорт включає в себе: фізичне виховання, спорт для дітей та молоді, спорт для всіх, спорт людей із обмеженими можливостями і професійний спорт.

У розвинених країнах спорт став загальною цінністю, доступною в різних формах – залежно від можливостей та інтересів громадян. Завдяки своїй специфіці він є важливим чинником формування здоров'я, розвитку навичок і поведінки, зміцнення здоров'я, а також важливою формою проведення вільного часу.

Із цих міркувань держава кровно зацікавлена розвитком і поширенням спорту. У документі визначалось, що "роль держави полягає, насамперед, у створенні умов і забезпеченні розвитку спорту, зокрема шляхом

створення законів, що регулюють правила участі та діяльності у спорті, боротьби з негативними явищами у суспільстві, підготовки висококваліфікованих фахівців, цілеспрямованої роботи зі спортивно обдарованою молоддю та будівництві сучасних спортивних об'єктів" [9].

Концепція документа полягає в тому, що "спорт поступово буде займати все більш міцні позиції в системі цінностей людини як на особистісному, так і на суспільно значущому рівні, служачи комплексному розвитку людини, збереженню її здоров'я та працездатності, а також покращенню можливостей продуктивного використання вільного часу. Головна стратегічна мета – активне й ефективне суспільство, яке реалізується через завдання у трьох пріоритетних напрямках:

Пріоритет 1. Популяризація спорту для всіх. Реалізацією цього пріоритету є досягнення оптимального рівня розвитку людини, зміцнення здоров'я населення в різних вікових групах, екологічних умовах проживання і видів професійної діяльності. Виховання у людей звички прагнення до здорового способу життя. Цей складний процес починається в початковій школі через правильне формування фізичного розвитку дітей і підлітків. На цьому рівні молодь також отримує перше уявлення про спорт. Цьому процесу будуть сприяти вдосконалення шкільної системи організації і проведення змагань, а також підвищення рівня фізичного виховання. Паралельно відбуватиметься педагогічний процес, що стосується закріплення знань і навичок молоді в необхідності "життя з рухом", у результаті чого буде загальне усвідомлення ролі та значення фізичної активності.

Кінцевою метою є вдосконалення заходів, що сприяють фізичній активності суспільства, впровадженню привабливих форм проведення вільного часу, а також зміцненню ролі неурядових організацій, що пропонують програми спорту для всіх.

Пріоритет 2. Зростання рівня спортивних результатів. Стратегія розвитку спорту повинна враховувати наукові аспекти, пов'язані з пошуком і перевіркою нових методів і засобів тренування, сучасним медичним обслуговуванням, лікуванням, реабілітації, профілактики та точної діагностики стану навантаження. Розробка нових технологій тренування, використання досягнень науки, а також нові технічні можливості, що враховують специфічні потреби різних дисциплін і видів спорту.

Активізація роботи щодо ліквідації негативних явищ у спорті, зокрема вживання допінгу, хуліганства, а також прояву нетерпимості. Подолання відстані, яка відділяє польських спортсменів від кращих спортсменів світу в багатьох видах спорту, а також прагнення до досягнення максимальних спортивних результатів, буде досягнуто завдяки системним заходам, що

охоплюють ряд різних управлінських елементів. Серед них можна визначити: підбір і відбір у спорт, впровадження ефективної системи навчання і конкуренції, розвиток спеціалізованої інфраструктури, розширення моделі фінансування спорту, удосконалення правової системи, розвитку системи управління.

Пріоритет 3. Розвиток спортивно-рекреаційної інфраструктури. Без сучасної спортивно-рекреаційної бази неможливо досягти повномасштабного спортивного успіху і популяризації спорту. Метою визначеного пріоритету є скорочення розриву, що відділяє Польщу від європейських країн. Особливо ця проблема стосується футбольних стадіонів, повнорозмірних басейнів для плавання, громадських об'єктів відпочинку і розваг. Нові спортивні об'єкти повинні мати найвищий виконавчий стандарт, що відповідає нормам міжнародних спортивних федерацій.

Таким чином, можна зробити **висновки**:

- фізична культура і спорт в Польщі набувають все більшого значення в житті сучасного суспільства і кожної людини зокрема, вони виступають як засоби зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичних і психічних можливостей, рекреації, як чинники соціальної адаптації та особистого розвитку людини;

- розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту в Польщі сприяє зрозуміла державна політика з чітко визначеними пріоритетами, яка здійснюється завдяки удосконаленню інформаційного, кадрового, наукового, нормативно-правового, фінансового, медичного і матеріально-технічного забезпечення, що у свою чергу виявляється у показниках стану розвитку системи загалом, а саме: рівні здоров'я і фізичного розвитку різних верств населення; рівні досягнень спортсменів в окремих видах спорту, рівні забезпеченості кваліфікованими кадрами, спортивними спорудами та майном.

Список використаних джерел та літератури

1. Bielski J. Metodyka wychowania fizycznego i zdrowotnego : podręcznik. Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls".— 2005.— 362 s.
2. Cyganski W. Uwarunkowania i stan oraz kierunki polityki państwa w obszarze kultury fizycznej / W. Cyganski // Trening, 1993 nr. 3 (19).— S. 108–120.
3. Kosiewicz J. Sport, kultura, społeczeństwo / Jerzy Kosiewicz.— Warszawa : Wyższa Szkoła Ekonomiczna, 2006.— 589 s.
4. Lipiec J. Pozegnanie z Olimpia. Fall Krakow, 2007.
5. Nowocien J. Studium o pedagogice kultury fizycznej. AWF, Warszawa, 2013.— 243 s.
6. Ordylowski M. Szkice z dziejow kultury fizycznej / Marek Ordylowski.— Zielona Gora, 2005.— 197 s.
7. Sliwerski B. Edukacja. W: Pilch T. (red.) Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. Tom I. Zak Warszawa. — 2003.— S. 905–906.

8. Sliwerski B. Teoria wychowania. W: Sliwerski B. (red.) Pedagogika subdyscypliny i dziedziny wiedzyo edukacji. Tom 4. GWP Gdansk, 2010.— S. 209–238.
9. Strategia rozwoju sportu w polsce do roku 2015 (2007) // Ministerstwo sportu.— Warszawa.— Styczeń, 2007 r.— S. 36.
10. Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. O kulturze fizycznej // Dziennik Ustaw // Nr 25.— Poz. 113.
11. Zaborniak S. Z dziejow kultury fizycznej w Polsce / Stanislaw Zaborniak.— Rzeszow : Wydawnictwo Uniwersyetu Rzeszowskiego, 2005.— 490 s.

Aleksandr Mozolev. Podstawy państwowej polityki rozwoju edukacji w zakresie kultury fizycznej i sportu w Polsce.

W artykule autor dokonał analizy treści podstaw państwowej polityki rozwoju edukacji w zakresie wychowania fizycznego i sportu w Polsce. Wyjaśniono cel strategiczny i priorytety polityki rozwoju edukacji w zakresie wychowania fizycznego i sportu w Polsce.

Oleksandr Mozolev. Fundamentals of State Policy of Education Development in the Sphere of Physical Education and Sport in Poland.

In the article the author carried out a content analysis of the foundations of state policy of education development in the sphere of physical education and sport in Poland. The article uncovers strategic goal and priority directions of the state policy of education development in the sphere of physical education and sport in Poland.